

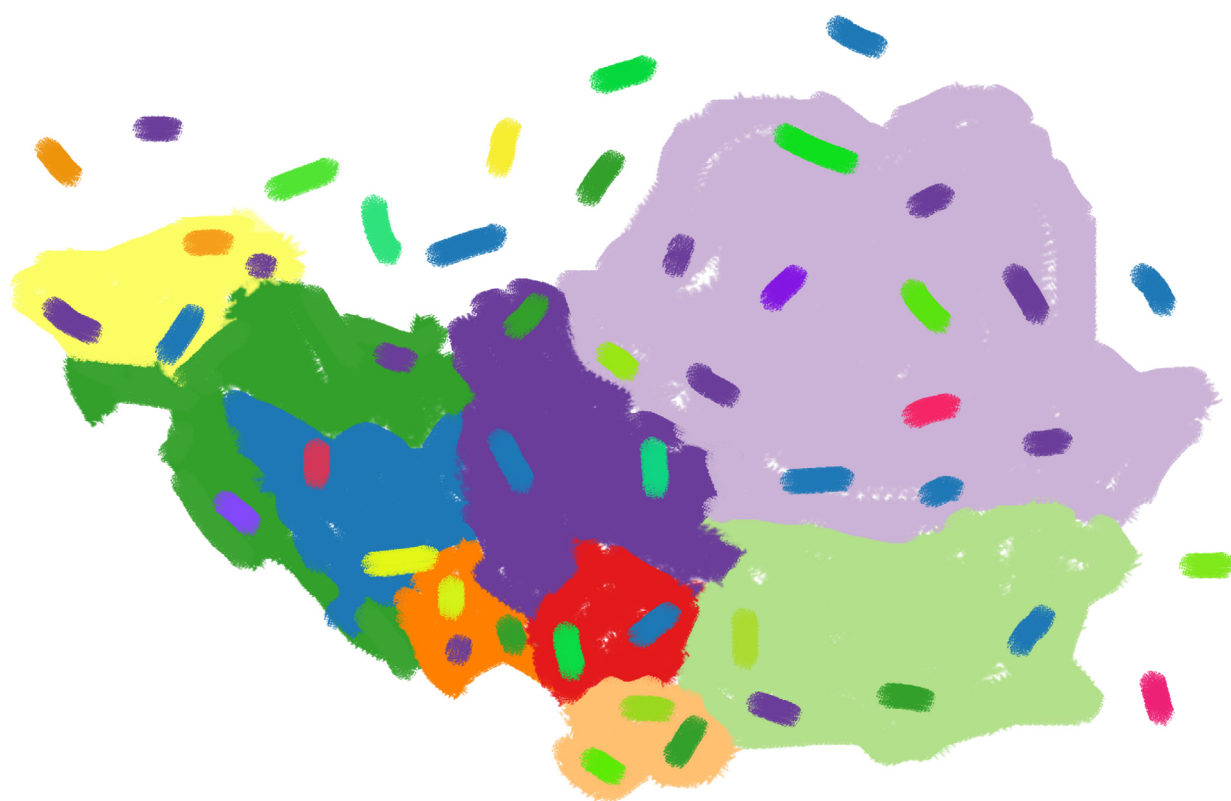
The background is a complex, abstract composition. It features a light gray base with a network of thin, overlapping lines in various colors (blue, green, purple, teal, yellow). Scattered throughout are numerous brushstrokes of different colors and shapes, some resembling organic forms or splatters. The overall effect is one of dynamic, interconnected movement and color.

Šta sam radila u Ljubljani? ili O mobilnosti umetnika i kulturnih radnika

Jelena Mijić

“Mobilnost je glavna komponenta poslovne putanje umetnika i profesionalaca u kulturi. Privremena prekogranična pokretljivost, često radi edukacije, unapređenja kapaciteta, umrežavanja, ili poslovnih namera, može imati opipljive ili skrivene rezultate u kratkom roku, a takođe i biti deo dugoročnog procesa profesionalnog razvoja.” definicija mobilnosti sa sajta On the Move.

U septembru 2022. godine sam boravila u Ljubljani, povodom otvaranja izložbe “Umetnost na delu” u Muzeju savremene umetnosti. Neposredno pred polazak sam videla poziv za umetnike i kulturne radnike za učešće u programu koji je organizovala On the Move platforma, u čijem je fokusu bavljenja mobilnost u polju kulture, a u saranji sa slovenačkom organizacijom Motovilla. Kako se ovaj program/radionica pod nazivom “Workshop for Cultural Mobility Developers” (“Radionica za razvijanje mobilnosti u kulturi”), vremenski nadovezivo savršeno na datum otvaranja izložbe, rešila sam da se prijavim i obezbedim sebi nešto duži boravak u Ljubljani.

Radionica je bila namenjena profesionalcima iz oblasti kulture sa Balkana. U raspisu poziva za učesnike stajalo je “Cilj je da se poveća kapacitet umetnika i profesionalaca u kulturi kako bi se podržala internacionalizacija umetničkih i kulturnih praksi i usvojili pristupi koji su više vođeni vrednostima. Radionice nude mogućnost za deljenje znanja i saveta u vezi sa internacionalnom saradnjom, kao i da osposobljavanja aktera u kulturi da podrže umetnički, ekonomski i kooperativni rast svoje zajednice u sopstvenom kontekstu. Obuka je dizajnirana tako da pruži kontekst i da uvid u trendove i mogućnosti vezane za međunarodnu kulturnu mobilnost, ali i kao alat koji obezbeđuje nastavak obuke drugih umetnika i profesionalaca u kulturi u njihovom lokalnom kontekstu.” Program je takođe podrazumevao grant od 750 evra za svakog učesnika, a namenjenih za širenje znanja i informacija stečenih tokom boravka u Sloveniji.

U najavi programa dvodnevnog radioničarskog programa bilo je najavljeno da će biti obrađen širok spektar tema: od opštog uvoda i pristupa temi mobilnosti, preko primera programa mobilnosti vođenih vrednostima do logika i trendova finansiranja mobilnosti umetnika i radnika u kulturi. Osim toga pobrojane su i razne druge teme, koje je trebalo da obradimo u 3 sesije u trajanju od oko 3 sata.

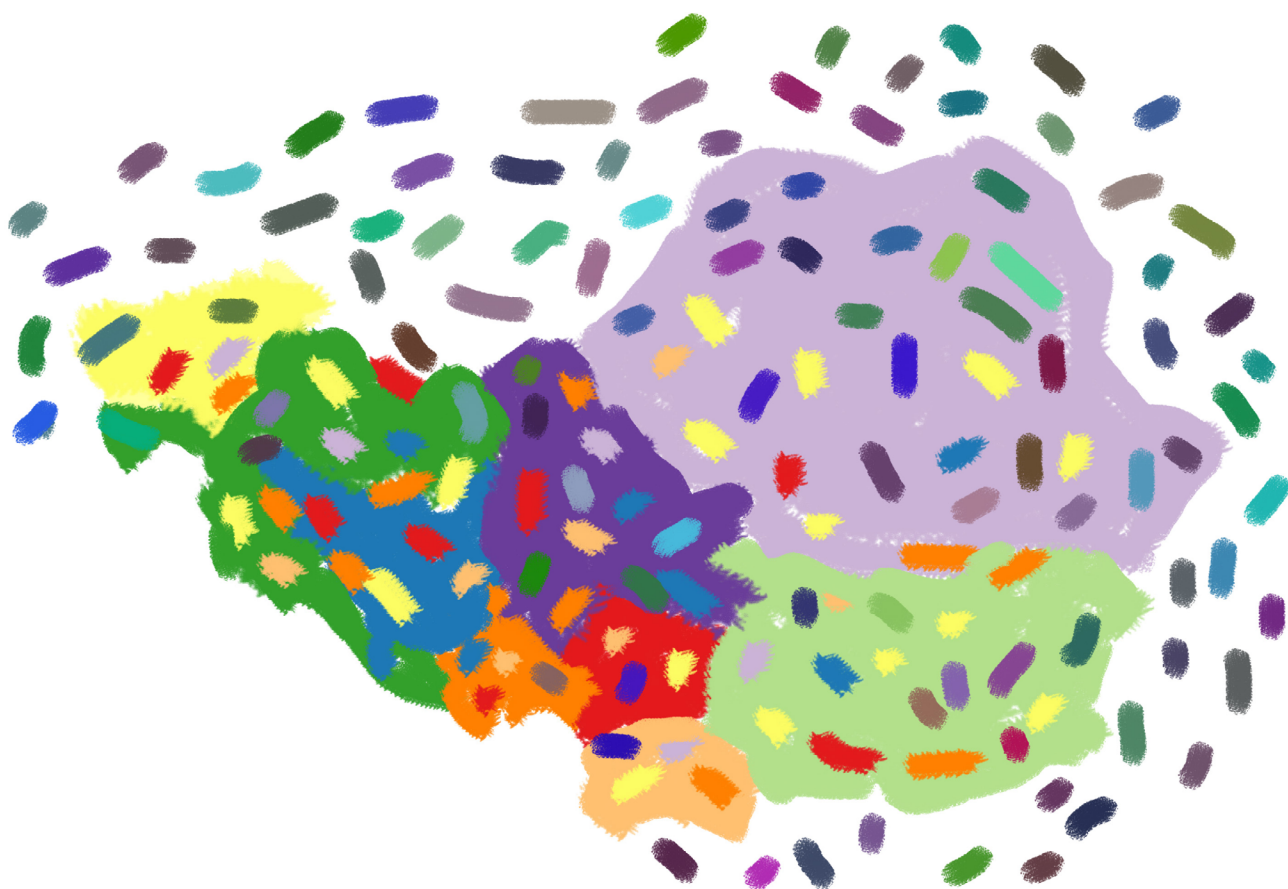

Većine ovih tema zaista se jesmo i dotakli, ali mahom kroz spontani i nemoderiran razgovor. Ovo je imalo svoje dobre i loše strane. Nije bilo držanja predavanja i power point prezentacija koje ubijaju svaku volju za diskusijom. Razgovaralo se zaista otvoreno o problemima sa kojima se umetnici i radnici u kulturi suočavaju. Naravno u fokusu je bilo finansiranje, i to ne samo večiti problem kako doći do para, odnosno nepostojanju adekvatnih fondova, već i o preko svake mere birokratizovanom projektnom finansiranju, koje maltene onemogućava da se posveti pažnja onome za šta su načelno fondovi odobreni. Kao i o podkapacitiranosti sektora generalno. Međutim ma koliko ovakav pristup bio relaksirajući, delovalo je da smo se okupili da se podružimo i iskukamo jedni drugima, a ne i da dođemo do nekih novih znanja i informacija, kako je bilo najavljeno. Naravno, nadasve bi bilo naivno misliti da za dva dana može mnogo toga da se uradi, a kamoli razvije, pogotovo kada uzmemo u obzir da se radi o grupi ljudi koja se nije ranije poznavala, gde učesnici dolaze iz raznorodnih konteksta, te nije unapred osmišljena struktura i alati za rad.

Četvrta i finalna sesija bila je posvećena osmišljavanju i dizajniranju aktivnosti deseminacije učesnika, koje je trebalo sprovesti po završetku radionice. Iako je zamišljeno i preporučeno da ove aktivnosti budu jednostovne i izvodljive, ipak osim toga nije bilo jasno ni šta se od njih konkretno očekuje niti koji je to sadržaj koji bi trebalo dalje proširiti.

Trening je završen internacionalnim forumom "Creativity4Sustainability" (Kreativnošću za održivost). Forum je diskutovao ekološke smernice i dobre prakse za (više) održivu međunarodnu saradnju i mobilnost u kulturi. Forum Creativity4Sustainability je okupio domaće i međunarodne govornike kako bi razgovarali o strategijama, pristupima i dobrim praksama na nivou polisa, u kulturnim i kreativnim sektorima. Forum je otvoren on-line izlaganjem Bena Twista (Creative Carbon Scotland), međunarodno poznatog stručnjaka i pionira u uvođenju održivih praksi u kulturnim i kreativnim sektorima, nakon čega su usledile dve panel diskusije.

Prvi panel razmatrao je top-down strategije (od vrha prema dole). Na drugom panelu imali smo prilike da se upoznamo sa predstavnicima lokalnih organizacija koje primenjuju bottom-up taktike glede ekologije i ekološke osvešćenosti, čije prakse mogu poslužiti kao inspiracija u različitim kulturnim i kreativnim sektorima. Bilo je dosta reči o ekološkim problemima i različitim taktikama kako da se naše delanje učini održivijim, odnosno manje štetnim po planetu. Međutim veoma malo je bilo reči o stvarnim uzrocima tih problema.

Na forumu je najavljenja i nova šema mobilnosti Kreativne Evrope "Culture Moves Europe" koja je pokrenuta u oktobru ove godine, a koja je nastala nakon sprovedene pilot verzije pod nazivom I-portunus. Više informacija o ovoj šemi dostuno je na sledećem linku - <https://culture.ec.europa.eu/sites/default/files/2022-10/culture-moves-europe-individual-mobility-call-document.pdf>.

Ono što je inovativno u ovoj šemi jeste da se za finansiranje mogu prijaviti profesionalci iz svih kulturnih i kreativnih sektora (arhitektura, kulturno nasleđe, dizajn i modni dizajn, književno prevođenje, muzika, scenska i vizuelna umetnost) i to što ne postoji rok za prijavljivanje. Svake poslednjeg dana u mesecu vrši se presek pristiglih aplikacija. Takođe, navedeno je da će biti podržavani oni projekti gde je cilj mobilnosti istraživanje, stvaranje, učenje i povezivanje, dok oni gde se radi o pukoj prezentaciji (izložbe, koncerti, nastupi) neće biti podržani.

Na forumu je kratko predstavljen i vodič za finansiranje mobilnosti sa fokusom na region Balkana, koji je verovatno i bio šlagvort za ovaj program, a koji je objavio On the Move. Vodič je dostupan u digitalnom izdanju na sledećem linku - https://on-the-move.org/sites/default/files/funding-guides/OTM_MFG_Balkan-region_EN.pdf.

U uvodu ove publikacije saznajeo da je glavni cilj ovog Vodiča za finansiranje kulturne mobilnosti da da pregled finansijera i programa koji podržavaju međunarodnu mobilnost umetnika i kulturnih radnika koji putuju u ili iz deset balkanskih zemalja, odnosno Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Bugarsku, Hrvatsku, Kosovo, Crnu Goru, Severnu Makedoniju, Rumuniju, Srbiju i Sloveniju. On the Move je angažovao istraživače u Ljubljani, Bukureštu, Zagrebu i Peći da mapiraju šeme podrške koje se fokusiraju na region Balkana kako bi sistematizovali postojeće informacije koje su od značaja organizacijama i umetnicima prilikom delovanja na međunarodnom planu.

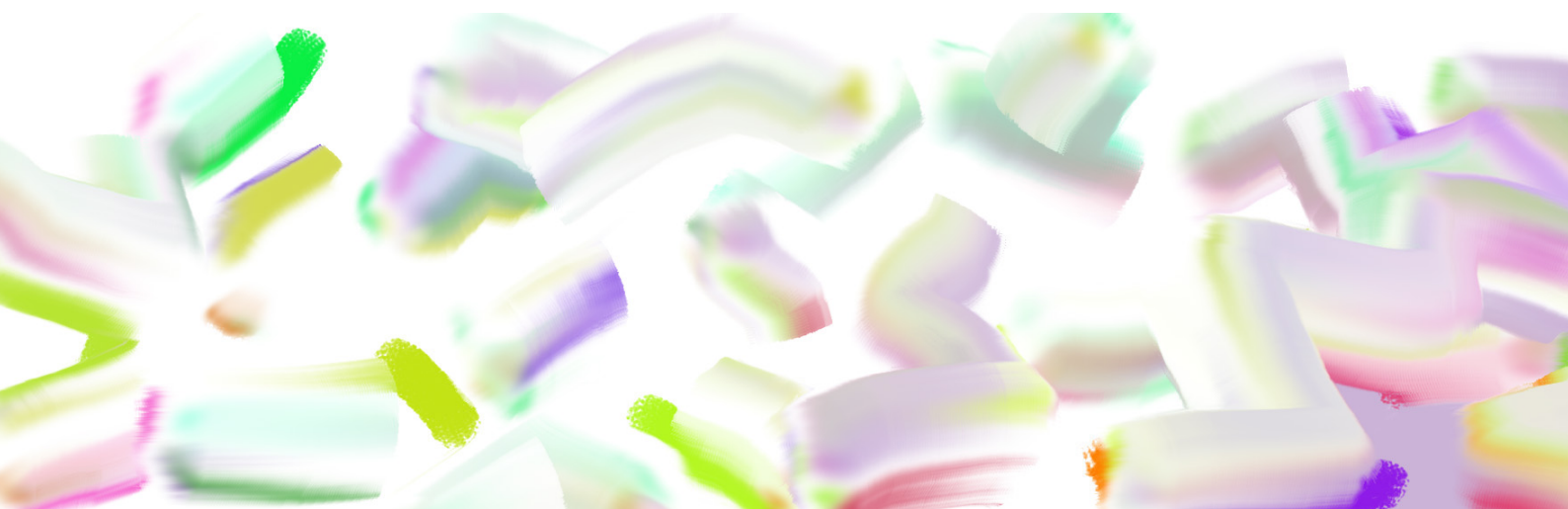
Objašnjeno je i koji su to najčešći razlozi zbog kojih se mogu potraživati sredstva za mobilnost, uključujući: npr. Učešće u projektu u stranoj zemlji, ali nisu obezbeđena sredstva za troškove mobilnosti, rad na projektu koji podrazumeva učešće inostranih umetnika i radnika u kulturi, usavršavanje i rad u drugoj zemlji, itd.

Vodič navodi lokalne, nacionalne i međunarodne resurse, kako javne tako i privatne, ali samo one koji su dostupni kroz redovne prilike i online. Fondovi na koje nije moguće aplicirati online, koji ne uzimaju prijave putem otvorenih poziva, ili koji se objavljuju ad hoc nisu uključeni.

Uključene su mogućnosti za sve umetničke discipline: performans umetnosti; vizuelne umetnosti; umetnosti novih medija i umetnosti zasnovane na internetu; muzika; književnost; nasleđe; interdisciplinarnе umetnosti; istraživanje; kulturni menadžment, ali ne postoji mogućnost primenjivanja filtera.

Ovaj vodič za finansiranje kulturne mobilnosti takođe pokušava da istakne one šeme koje odgovaraju rastućim, transverzalnim sektorskim i društvenim problemima – posebno programe koji omogućavaju dodatno finansiranje za kopnena putovanja (gde je to moguće), za potrebe umetnika sa invaliditetom ili staratelja, ili za digitalne ili hibridne formate prekogranične saradnje, međutim takvih fondova je jako malo.

Pobrojane su i svi veliki fondovi, kao što su Kreativna Evropa, na kojem je jako teško participirati kao malo organizacija ili nezavisni umetnik ili stručnjak u kulturi. Kao o fondovi kojima umetnost i kultura nije prioritet, ili oni gde su već uspostavljeni ciljevi i prioriteti od strane finansijera.

U uvodu u poglavlje koje se odnosi na podršku za mobilnost u Srbiji stoji: “Rad se zasnivao na kancelarijskom istraživanju i informacijama dostupnim na sajtovima relevantnih državnih organa, institucije kulturne diplomatije u zemlji, i drugih aktivnih organizacije na nacionalnom nivou koje pružaju međunarodne programe mobilnosti, posebno putem rezidencija za umetnike.”

Kao glavni finansijer mobilnosti u oblasti kulture i umetnosti u Srbiji izdvojeno je Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije, a detaljno su navedeni svi konkursi koje Ministarstvo raspisuje, iako u njima mobilnost umetnika i drugih kulturnih radnika nije fokus, ali postoji mogućnost apliciranja i za pokrivanje ove vrste troškova, ukoliko je predviđena transnacionalna saradnja. Stoga su u vodiču navedene sve podgrupe regularnog konkursa za finansiranje i sufinansiranje savremenog stvaralaštva.

Posebno su izdvojeni i konkurs za sufinansiranje projekata u oblasti kulture i umetnosti koji su podržani kroz međunarodne fondove. Ovo je dakle fond iz kojih se sufinansiraju projekti kulturne saradnje koji uključuju srpske partnere i koji su već podržani iz različitih fondova EU ili međunarodnih fondova (kao što su Kreativna Evropa, Erasmus+, programi prekogranične saradnje, itd.) Ovi strateški mehanizmi se sprovode na nivou ministarstva, ali i na nivou grada Novog Sada, gde je u 2022. godini svakako najveći deo fonda otišao na projekte vezane za Novi Sad Evropsku prestonicu kulture, odnosno Novi Sad 2022. Posebno je naveden konkurs za sufinansiranje programa i projekata međunarodne saradnje, te konkurs za sufinansiranje e-mobilnosti umetnika - umetničkih sadržaja i dela i mobilnosti umetnika i profesionalaca u oblasti kulture i umetnosti (na kom su u 2022. odobrena sredstva u iznosu od 8.280.000 dinara). Dakle na konkursu isključivo za mobilnost odobreno je oko 70.000 eura. Međutim same sume koje se na ovim konkursima izdvajaju nisu same po sebi toliko problematične, koliko činjenica da su rezultati konkursa objavljeni polovinom oktobra, iako je predviđeno da budu objavljeni u maju, što je ugrozilo rad velikog broja umetnika i organizacija, te izazvalo reakcije kod dela kulturno-umetničke scene. U vodiču nailazimo i konkurs za finansiranje ili sufinansiranje projekata u oblasti kulturnih delatnosti Srba u inostranstvu, na kom mahom dobijaju podršku projekti Srpske pravoslavne crkve u drugim državama ili KUD-ovi.

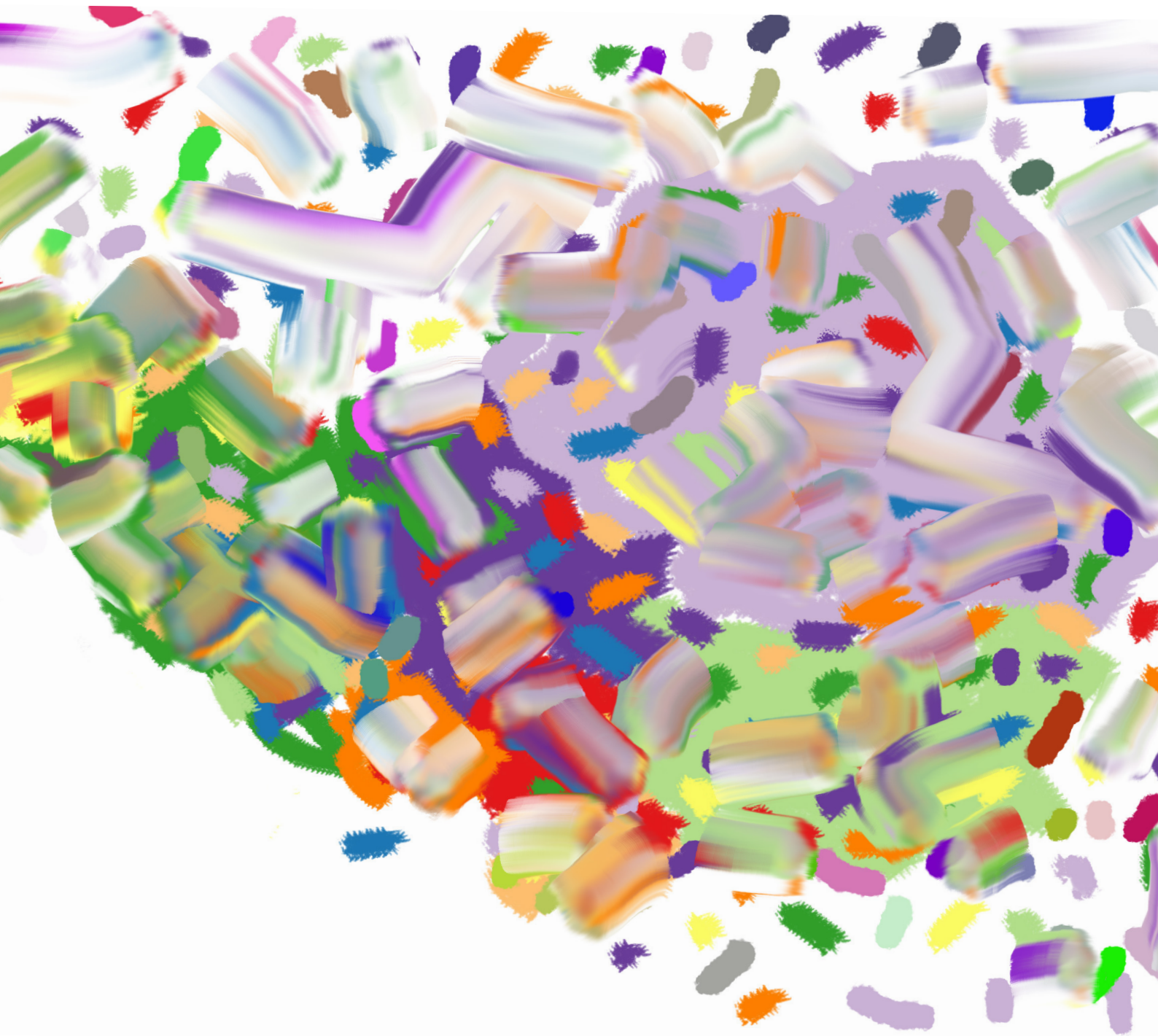
Opsežno istraživanje koje je prethodilo sastavljanju vodiča se vodilo od marta do avgusta 2022. godine. Istaknuto je da u tom periodu mnogi finansijeri obnavljaju svoju aktivnost nakon krize Covida-19 – perioda koji je mnoge od njih naterao da se prilagode, presele na internet ili otkažu svoje šeme finansiranja mobilnosti, ali i da će mnogi od njih trenutno rade na razmatranju promenu strategije, te da će neke navedene informacije moguće vrlo brzo zastariti.

Navedeno je takođe da bi ovaj Vodič za finansiranje kulturne mobilnosti treba da inspiriše one koji su odgovorni za javne politike i fondove za mobilnost na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i evropskom nivou, kao i privatne donatore i sve druge zainteresovane aktere, ali nije tačno jasno kako bi ta inspiracija mogla da se desi.

Takođe stoji “Ovaj vodič može pojačati svest i o preostalim preprekama i poteškoćama koji stoje na putu jednakog pristupa međunarodnim mogućnostima. Predlaže oblasti koje bi trebalo pravednije i efikasnije finansirati kako bi se obezbedila održivija podrška prekograničnoj kulturnoj saradnji. “ Ipak posle ove izjave, u vodiču se više ne pominju prepreke i poteškoće, čak ni one ogromne i očigledne. Tako na primer, u delu o Kosovu, nigde nije navedeno da se građani Kosova pri svakom pokušaju internacionalnog delovanja suočavaju sa komplikovanim birokratskim procedurama za dobijanje viza za putovanje.

Na kraju, volela bih da se vratim na iskustvo celokupnog boravka. Sve vreme i tokom, a i po povratku, činilo mi se da smo svi bili suviše umorni i poluprisutni. Jasno se osećao nedostatak entuzijazma, koji se ranije gotovo uvek dešavao u ovakvim prilikama. Kao da ne samo da smo se od ovakvih poduhvata odvikli, već smo i izgubili veru u njihovu svrsishodnost. I ne mislim samo na sam program, koji jeste bio pun sitnih mana, ali je imao i osvežavajućih momenata. Već upravo na ovakvu vrstu putovanja, izmeštanja. Da li nam ovakvi izleti išta znače? Da li je moguće izmestiti se uopšte iz svog okruženja i sopstvenih zadataka danas, kada smo svi sve vreme dostupni i onlajn i kada je već usvojeno da se raditi i javljati može bilo odakle. Gde se izgubilo to uzbuđenje destabilizacije pri pokretu? Kuda onda, kako i zašto dalje?

“This dissemination activity is part of the On the Move multi annual work programme supported by the European Union”.

**ON
THE
MOVE**

**Co-funded by
the European Union**

“The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.”